

Мікроекономіка

Олена БОЙКО,
Світлана ЧЕРНЕНКО

**СВІТОВИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ
ІННОВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ВИРОБНИЦТВА
У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
ТА УКРАЇНІ¹**

Резюме

Проаналізовано розвиток інноваційної сфери виробництва. Розглянуто на прикладі функціонування нових форм організації, серед яких технополіс, технологічний парк, індустріальний парк, кластер. Визначено фактори, що гальмують розвиток, та запропоновано заходи щодо підвищення функціонування нових форм інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні.

Доведено, що одним із шляхів інноваційного розвитку на тривалу перспективу є створення технопарків та індустріальних парків в Україні; розроблено пропозиції щодо механізмів стимулювання їх розвитку; обґрунтовано форми підтримки розвитку індустріальних парків на регіональному та місцевому рівнях.

© Олена Бойко, Світлана Черненко, 2015.

Бойко Олена, канд. екон. наук, ст. наук. співробітник, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м. Київ, Україна.

Черненко Світлана, канд. екон. наук, ст. наук. співробітник, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м. Київ, Україна.

¹ Публікацію підготовлено за виконання НДР «Імплементация високих технологій в економіку України», державний реєстраційний № 0112U004938.

Ключові слова

Інноваційний розвиток, інноваційна політика, технополіс, технопарк, індустріальний парк, кластер.

Класифікація за JEL: O31, O35.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими чи практичними завданнями. Одним з пріоритетних напрямів промислової політики є інноваційне забезпечення підвищення конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств. Воно базується на основі використання високотехнологічних наукоємких виробництв, модернізації пріоритетних галузей промисловості шляхом технологічного оновлення виробництва, розвитку науки та підготовки висококваліфікованих спеціалістів, формування ринку науково-технічної продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розпочато вирішення цієї проблеми і на які опирається автор, виділяючи не вирішені раніше частини загальної проблеми, якій присвячена стаття. Особливості розвитку інноваційної сфери виробництва, у тому числі за рахунок розвитку нових форм, висвітлювали у своїх наукових працях такі видатні фахівці, як В. Андріанов, А. Асаул, Н. Гальчинська, А. Гончаров, В. Евтушина, Л. Загвойська, Н. Зубаревич, С. Іванов, В. Ляшенко, О. Молдован, А. Новіков, С. Приходько, К. Рудий, Д. Санатов, А. Селіванов, Д. Черток та ін. Однак необхідно зазначити, що питання потребує подальшого дослідження та генезису.

Формування мети статті (постановка завдання). Мета написання цієї статті полягає у дослідженні особливостей світового досвіду розвитку інноваційної сфери виробництва у країнах Європейського Союзу та України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням одержаних наукових результатів. Розглядаючи особливості світового досвіду розвитку інноваційної сфери виробництва в країнах Європейського Союзу, можна зазначити, що основною особливістю є застосування нових форм інноваційної діяльності, серед яких вирізняють технополіси, технопарки, індустріальні (промислові) парки, кластери та ін. *Технополіс* – це «науко-

во-промисловий комплекс, створений для виробництва нової прогресивної продукції чи для розробки нових наукоємних технологій на основі тісних відносин та взаємодії з університетами, науково-технічними центрами; особливі компактно розташовані сучасні науково-виробничі утворення з розвиненою інфраструктурою, що забезпечує необхідні умови для праці та відпочинку, для функціонування науково-дослідних і навчальних інститутів (організацій), що входять до складу цих утворень, а також їх підприємств, компаній і фірм, які виробляють нові види продукції на базі передових наукоємних технологій» [1]. Він створюється під дією таких факторів, як: вичерпання ресурсів розвитку промисловості, особливо традиційних видів економічної діяльності (автомобілебудування, кораблебудування, металургія, сталеливарне виробництво та ін.); застосування нових технологій та нових наукоємних виробництв (електроніка, біотехнології, новітні матеріали, спеціальна хімія, оптика, інформаційна технологія та ін.); поєднання науки і виробництва, бізнесу та влади; реконструкція великих підприємств з подальшим створенням на їх основі дрібних і середніх інноваційних компаній (венчурний (ризиковий) наукоємний бізнес) та ін.

Відповідно до існуючої світової класифікації вирізняють такі види технополісів: інноваційні центри, функція яких полягає у сприянні розвитку нових організацій з наукоємними технологіями (Берлінський інноваційний центр, Німеччина); наукові та дослідні парки, які здійснюють обслуговування не лише нових, а й функціонуючих організацій, підтримують зв'язки з університетами чи науково-дослідними інститутами (Кембриджський науковий парк, Великобританія); технологічні парки, які мають мережу наукоємних організацій і виробництв, однак не підтримують зв'язки з університетами чи науково-дослідними інститутами; технологічні центри – обслуговуючі підприємства, створені для розвитку нових високотехнологічних фірм; конгломерати (пояси) технокомплексів і наукових парків, метою яких є перетворення регіонів на високотехнологічні зони [2].

Іншою новою формою розвитку інноваційної сфери високотехнологічних, наукоємних, екологічно чистих виробництв є створення *технологічних парків (технопарків)* – «юридична особа або група юридичних осіб (далі – учасники технологічного парку), що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції» [3].

Основними завданнями діяльності технопарків у країнах ЄС є: перетворення знань та винаходів на технології, а технологій – на комерційний продукт; передача технологій у промисловість через сектор малого наукоємного підприємництва; формування та ринкове становлення наукоємних орга-

нізацій, а також їх підтримка у сфері становлення та розвитку наукоємного підприємництва.

Відповідно до світової класифікації технопарки за ознаками класифікують на [4–5]:

- дослідницький парк, який здійснює неприбутковий, фундаментально-прикладний науковий трансфер. Проекти та розробки мають прикладне значення на довгострокову перспективу – понад 10 років. Визначальною щодо створення та розвитку технопарку є державна підтримка;
- науково-технологічний парк здійснює прибутковий/неприбутковий прикладний науково-експериментальний трансфер. Період, починаючи зі стадії прикладних ННТР до стадії виробництва нового продукту, триває понад 5 років. Застосовується паритетна підтримка з боку держави та бізнесу;
- технологічний парк здійснює прибутковий експериментально-виробничий трансфер. Відбувається реалізація та виробництво нового продукту. Застосовується бізнес-підтримка;
- промислово-технологічний парк здійснює прибуткову діяльність, сутність якої полягає у тимчасовому користуванні площ, приміщень та обладнання в організації за новою технологією виробництва нової продукції. Застосовується лише підтримка з боку бізнесу.

На сьогодні в світі нараховується понад 700 діючих технопарків, у тому числі у Великій Британії – 46 од., у Франції – понад 50, у Швеції – 16, у Фінляндії – 17, в Україні – 16 од. [6–9].

У Німеччині найбільшим технопарком Західної Європи є «Ізар Веллі», створений на базі Мюнхенського університету (об'єднує понад 220 середніх і дрібних електронних підприємств). Спеціалізується на виробництві продукції мікроелектроніки.

Зацікавленість викликає досвід створення і розвитку технопарку в м. Кельні (Technologie Park Köln, Grunder und Innovations Zentrum – GIZ), який розташований у приміщеннях старого хімічного заводу, загальною площею близько 141 тис. м² і виробничою – близько 50 тис. м². На початку 80-х років ХХ століття підприємство, на якому працювало близько 10 тис. осіб, опинилося на межі краху. Згодом завод було передано за символічну плату приватному інвесторові, який здійснив реконструкцію, створив інфраструктуру для ведення бізнесу, надав приміщення в оренду невеликим приватним компаніям на умовах трохи більш вигідних, ніж існували в той час.

Підтримка створення та розвитку технопарків у Великобританії є винятком із практичного досвіду країн Європейського Союзу, оскільки фінансування здійснюється за рахунок приватних коштів. Діяльність зосереджена на

прямому трансферті технологій. Компанії можуть отримати доступ до інноваційних центрів, одержавши членство в них і заплативши вступний внесок. Найбільш відомим є Кембриджський парк, створений на базі відомого університету. Великобританія дотримується принципів трьох стратегій: університет на власні кошти створює й керує технопарком, а також спільно з місцевими органами самоврядування створює юридичну особу, що є його підрозділом; провідна роль у створенні технопарку належить місцевим органам самоврядування і створюється у формі кооперативного підприємства. Рішення університету діяти самостійно (перша стратегія) і розвивати технопарк припускає наявність у його розпорядженні землі, а також значних коштів. При використанні другої й третьої стратегії університет менше ризикує при вкладенні фінансових коштів, але одночасно із цим втрачає значний контроль за діяльністю створеного технопарку.

Відповідно до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків» в Україні зареєстровано 16 технопарків (табл. 1). Метою їхньої діяльності є комерціалізація наукових досліджень академічних, вузівських та інших дослідницьких центрів, наукова продукція яких доводиться до промислових та комерційних структур. Особливістю створення та функціонування технопарків в країні є те, що в зв'язку з відсутністю належного фінансування вони працюють не за традиційною моделлю (всі учасники сконцентровані в єдиному будинку або на спільній території), а за моделлю «технопарку без стін» (не потрібно значних первинних капіталовкладень). Остання модель вперше була застосована на території США. Також практикується використання непрямих методів державної підтримки (податкові і митні пільги, преференції).

З метою подальшого забезпечення створення та розвитку технопарків у країнах Європейського Союзу та Україні доцільно вважати необхідним: забезпечити фінансуванням пріоритетні державні інноваційні програми із залучення державних субсидій, кредитів; посилити роль регіонів відносно створення технопарків, надання їм більшої фінансової і адміністративної самостійності; надати у пільгове використання державного майна, в першу чергу будівлі та споруди; спростити процедуру виділення земельних ділянок у довготермінове користування на пільгових умовах; посилити економічні та наукові, науково-технічні зв'язки між підприємствами, науковими та навчальними закладами за рахунок створення системи фінансово-економічних стимулів; ними стимулювати створення невеликих інноваційних підприємств.

Як засвідчує світовий досвід, одним із ефективних способів підвищення діяльності промислових підприємств є створення нових елементів інноваційної інфраструктури, вагоме значення серед яких набувають *індустріальні парки*, що спроможні сконцентрувати інтелектуальні, фінансові, матеріальні та інші види ресурсів. У країнах світу функціонує понад 20 тис. індустріальних парків, зокрема в Німеччині – понад 200 од., у Чехії – близько 14, у Польщі – понад 60 од.

Таблиця 1

Розвиток технопарків в Україні

№/№	Назва технопарку	Місцезнаходження технопарку	Дата включення технопарку до Реєстру
1.	«Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона»	м. Київ	07.2000 р.
2.	«Інститут монокристалів»	м. Харків	07.2000 р.
3.	«Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка»	м. Київ	06.2001 р.
4.	«Вуглемаш»	м. Донецьк	11.2001 р.
5.	«Укрінфотех»	м. Київ	11.2002 р.
6.	«Київська політехніка»	м. Київ	06.2003 р.
7.	«Інститут технічної теплофізики»	м. Київ	09.2002 р.
8.	«Інтелектуальні інформаційні технології»	м. Київ	12.2003 р.
9.	«Яворів»	Львівська область	08.2007 р.
10.	«Агротехнопарк»	м. Київ	10.2007 р.
11.	«Текстиль»	м. Херсон	12.2007 р.
12.	«Машинобудівні технології»	м. Дніпропетровськ	11.2008 р.
13.	«Еко-Україна»	м. Донецьк	–
14.	«Наукові навчальні прилади»	м. Суми	–
15.	«Ресурси Донбасу»	м. Донецьк	–
16.	«Український мікробіологічний центр синтезу та новітніх технологій»	м. Одеса	–

Джерело: Каленюк І. С. Розвиток технопарків в Україні: історія та проблеми становлення / І. С. Каленюк, О. С. Сакун // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2011. – № 2(10). – С. 9–15; Охріменко О. О. Інноваційна діяльність технопарків України: переваги та недоліки / О. О. Охріменко, А. Г. Ратошнюк // Сучасні проблеми економіки і підприємництва. – 2010. – № 5(2). – С. 63–66; Дорошко О. О. Технопарки як засіб стимулювання інноваційної діяльності / О. О. Дорошко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=507>.

Сучасна ситуація у сфері створення та діяльності індустріальних парків характеризується цілою низкою проблем, які потребують свого вирішення, зокрема:

- недосконалість договірно-правових відносин у частині регулювання питань використання земельних ділянок державної і комунальної власності, на яких можуть бути створені індустріальні парки (в частині використання виключно договорів оренди землі);
- відсутність чітко встановленого переліку видів діяльності, які доцільно впроваджувати в межах індустріальних парків. Така ситуація може призвести до того, що вже діючі підприємства (поза межами індустріальних парків) з метою отримання встановлених законодавством преференцій будуть зацікавлені переносити свої виробництва в індустріальні парки без запровадження нових видів виробництва;
- недосконалість норм чинного законодавства, зокрема в частині визначення оптимальних форм стимулювання залучення інвестицій, необхідних для облаштування індустріальних парків шляхом звільнення від сплати ввізного мита на устаткування, обладнання та комплектуючих до них матеріалів.

Характерними рисами створення та розвитку індустріальних парків є: розташування поблизу, але не в межах населеного пункту; земельна ділянка з функціональним призначенням під промислове будівництво; наявність великих транспортних вузлів (дороги, аеропорт, морський порт, залізничні шляхи); єдина концепція комплексу; надання комунікаційних послуг будь-якого типу, необхідних для організації виробничого процесу; наявність виробничих, складських офісних приміщень у межах території індустріального парку; професійна та ефективна система організації під'їзних шляхів, місця стоянки вантажного та легкового автотранспорту, зони завантаження-розвантаження, контрольної-пропускної зони тощо; підтримка розвитку проекту органами влади; наявність професійної управлінської компанії. Отже, ефективне функціонування індустріального парку полягає у: близькості до основних транспортних коридорів (морські порти, аеропорти, автомагістралі, залізниця, річкові канали, трубопроводи); високого професійного рівня та вартості робочої сили; можливості підведення необхідних комунікацій; близькості до сировини та матеріальних ресурсів.

Необхідно зазначити, що статус індустріального парку може бути наданий певній території за таких умов:

- земля належить чи орендується керуючою компанією, яка розробляє план розвитку відповідної території;
- присутня інженерна інфраструктура, а керуюча компанія сприяє резидентам у процесі підключення до комунікацій, забезпечує охорону території, пожежну безпеку тощо;

- керуюча компанія допомагає резидентам організувати власний бізнес, володіючи деякими повноваженнями щодо розміщення об'єктів у межах індустріального парку, виступаючи посередником між інвестором та регіональною адміністрацією;
- керуюча компанія надає інвесторам перелік ділових послуг (секретарські, кур'єрські, логістичні, бухгалтерські, пошук персоналу та ін.).

Ініціаторами створення індустріальних парків є: державні органи з розвитку економіки, керуючі компанії, власники об'єктів промислової нерухомості та земельних ділянок промислового призначення, університети.

В світовій практиці функціонують такі схеми створення індустріального парку:

- викуп у існуючого підприємства земельної ділянки та будівель, надання їх в оренду тому ж або новому підприємству в наявному вигляді або після реконструкції, розвитку та розширення території для нових користувачів. Вирізняють, наприклад, схему lease-back, в рамках якої підприємство будує споруду для своїх потреб, заздалегідь маючи домовленість, згідно з якою відразу ж після початку експлуатації девелопер індустріального парку викупить у нього цей об'єкт, а підприємство візьме його в довгострокову оренду;
- придбання земельної ділянки та будівництво споруди для конкретного підприємства під гарантію довгострокової оренди, зокрема «будівництво під зобов'язання»;
- проектування і будівництво індустріального парку, пошук орендарів або покупців для підготовлених ділянок та будівель.

Як свідчить міжнародний досвід, існує три основні моделі управління індустріальними парками:

- індустріальні парки, які утримуються керуючою компанією (надання підприємствам площі для розміщення виробництва, інфраструктури та низки інших послуг). За цією моделлю працює переважна більшість світових індустріальних парків;
- індустріальні парки, якими не керує спеціалізована компанія;
- фірми, що розташували виробництво на території індустріального парку (самостійно надають необхідні послуги чи залучають для цього інші компанії). За такою моделлю працюють окремі дрібні індустріальні парки;
- індустріальний парк має принципово ринкову природу. Створюється в умовах приватної власності на землю як об'єкт доходної нерухомості, формує пропозицію у відповідь на очікуваний попит його

майбутніх користувачів. Власник/девелопер індустріального парку залежить лише від ринку (оцінює майбутній попит, купує земельну ділянку, створює інженерну і транспортну інфраструктуру, займається пошуком клієнтів, здає в оренду приміщення, регулює орендну плату, забезпечує комплекс належною інфраструктурою).

Виділяють дві моделі державного сприяння створенню та розвитку індустріальних парків – азіатську й американську. Відповідно до азіатської моделі створення та розвитку індустріальних парків держава може надати землю під проект, запропонувати стимули для залучення робочої сили, а також сприяти залученню міжнародного фінансування для розвитку інфраструктури. Удосконаленням та іншими питаннями щодо створення індустріального парку займаються приватні компанії (власники і девелопери). Згідно з американською моделлю створення та розвитку індустріальних парків громадські агентства розвитку відповідальні за більшість індустріальних парків, що розміщують виробництво. Проект створення індустріальних парків фінансується переважно за рахунок реалізації державних і міжнародних програм розвитку.

Агентство або державна структура надає преференції щодо створення та розвитку індустріального парку, зокрема:

- фінансування первинного проектного планування з різних суспільних бюджетів (агентство економічного розвитку, департамент громадських робіт або спеціальний орган індустріального розвитку);
- часткове фінансування проекту через позики на економічний і промисловий розвиток;
- використання для розміщення об'єктів нерухомості, що належать громадському чи квазігромадському органу;
- можливість отримання мандата на створення екологічно безпечного об'єкта, що діє поза рамками загального регулювання та зонування;
- громадська організація може запропонувати компаніям пряме стимулювання як частину стратегії забезпечення зайнятості.

Аналізуючи дані щодо діяльності зарубіжних індустріальних парків, можна зробити такі висновки:

1) цілі створення індустріальних парків у різних країнах визначаються пріоритетністю завдань, що стоять перед тією чи іншою державою або регіоном. Це може бути стимулювання експорту, підвищення зайнятості населення, розвиток тих чи інших галузей промисловості;

2) характерними рисами у формуванні та розвитку індустріальних парків є: розташування поблизу населеного пункту, який може забезпечити індустріальні парки трудовими ресурсами; наявність великих транспортних вуз-

лів (дороги, аеропорт, морський порт, залізничні шляхи); розроблення єдиної концепції розвитку комплексу; надання сучасних комунікаційних послуг, необхідних для організації виробничого процесу; наявність виробничих, складських офісних приміщень у межах території індустріального парку; професійна та ефективна система організації під'їзних шляхів, місця стоянки вантажного та легкового автотранспорту, зони завантаження-розвантаження, контрольно-пропускної зони тощо; підтримка розвитку проекту органами влади;

3) залежно від виду послуг, що надаються резидентам індустріальних парків, вирізняють три типи індустріальних парків: Greenfield-парк (пропонує резиденту незабудовану ділянку землі (купівлю (або оренду) під будівництво для виробництва, можливе надання послуг з будівництва за вимогою замовника – Build-to-suit); Brownfield-парк (пропонує резидентам індустріального парку купівлю (або оренду) наявних готових виробничих, складських, адміністративних приміщень, будівель і споруд інфраструктури, реконструкцію або капітальний ремонт, має готові виробничі приміщення для здавання в оренду або продажу резиденту, наприклад, старий завод або фабрика); комплексний парк, що поєднує в собі ознаки двох попередніх (має земельні ділянки під нове будівництво, а також готові об'єкти нерухомості для надання їх користувачам в оренду або для продажу);

4) індустріальний парк пропонує унікальну цінність для резидентів, має чіткі галузеві пріоритети, що пов'язані з історичним розвитком регіону, та орієнтується на його інвестиційну привабливість;

5) у більшості індустріальних парків діє окрема власна професійно підготовлена керуюча компанія, яка займається пошуком та залученням інвесторів із найбільших міжнародних та вітчизняних корпорацій, незалежних спеціалізованих компаній середнього розміру. Часто такі компанії створюються із залученням муніципальних органів влади, наприклад, у Словаччині, Польщі, Угорщині, яким належить контрольний або найбільший міноритарний пакет акцій;

6) у країнах, що розвиваються, існує практика формування спеціальних органів, відповідальних за взаємодію з індустріальними парками, залучення інвесторів до індустріальних парків (наприклад, Польська агенція іноземних інвестицій та інформації, Словацьке агентство розвитку інвестицій та торгівлі).

Оновлення та розвиток промислових підприємств в Україні можливі за рахунок переходу до інноваційної моделі. Однією з прийнятних форм підвищення ефективності їхньої діяльності є створення нових елементів інноваційної інфраструктури, серед яких вагоме місце посідають індустріальні (промислові) парки, що концентрують інтелектуальні, фінансові, матеріальні та інші ресурси.

Відповідно до загальноприйнятої класифікації вітчизняні індустріальні парки представлені трьома типами: моноспеціалізовані (за розмірами 50–

100 га, галузева спеціалізація: електронна, харчова та фармацевтична галузі, виробничі сервіси та ін.), фокусовані (за розмірами 100–200 га, галузева спеціалізація: машинобудування, виробництво будматеріалів, легка промисловість та металургія тощо), багатопрофільні (за розмірами понад 200 га, галузева спеціалізація: хімічна та металургійна промисловість, сектори важкої промисловості тощо) індустріальні парки.

Залежно від виду послуг, що надаються резидентами парків, в Україні переважає тип індустріального парку Greenfield над Brownfield. Лише Щолкінський індустріальний парк мав земельні ділянки як типу Greenfield, так і типу Brownfield.

У рамках Національного проекту «Нова інфраструктура», зокрема «Індустріальні парки» – створення промислово-виробничої інфраструктури (Постанова Кабінету Міністрів України від 08.12.2010 р., № 1256) [10–11], передбачено створення промислово-виробничої інфраструктури (індустріальні парки у Житомирській, Закарпатській, Рівненській, Вінницькій, Львівській, Запорізькій, Луганській областях, АР Крим та ін.). Підготовлено 30 інвестиційних пропозицій, загальний потенціал яких становить 8 млрд. дол. США, та планується створити 300 тис. робочих місць. Реалізація таких пропозицій передбачає розміщення індустріальних парків площею 10 тис. га. Один діючий індустріальний парк забезпечить участь 10–15 компаній, надходження близько 200 млн. дол. США та створення від 2,5 до 20 тис. робочих місць. Реалізація Національного проекту сприятиме визначенню інструментів підтримки найперспективніших галузей у регіонах, відпрацюванню робочої схеми планування, створенню та управлінню індустріальними парками на території України. Такий механізм у подальшому буде застосовуватися для розвитку інших індустріальних парків [11–12]. Відзначимо також, що сьогодні в Україні формується новий тип індустріальних парків – екоіндустріальний парк, який планується розташувати в м. Києві, – «Долина зелених інновацій» [13].

В Україні створено Реєстр індустріальних (промислових) парків, до якого у 2014 р. увійшло 12 парків (табл. 2).

Створення та розвиток індустріальних (промислових) парків в Україні відбувається під впливом таких факторів, як:

- прояв гострого дефіциту інвестиційних ресурсів та деформованої структури промисловості України (діяльність індустріальних парків сприятиме залученню інвестицій, направлених на технологічну модернізацію виробництва, відтворення національного товаровиробника);
- залежність від імпорту сировини, кон'юнктури на зовнішньому ринку (реалізація національної програми імпортозаміщення);
- одержання державою легітимної з точки зору правил СТО можливості частково «субсидувати» інвестиційну діяльність, що сприятиме позитивному розвитку інвестиційного клімату в країні та її регіонах;

Таблиця 2

Розвиток індустріальних парків в Україні

№/№	Назва індустріального парку	Місцезнаходження індустріального парку	Площа індустріального парку, га	Ініціатор створення індустріального парку	Термін, на який створено індустріальний парк, рр.	Дата включення індустріального парку до Реєстру
1.	«Долина»	Івано-Франківська область	29,40	Долинська міська рада Івано-Франківської області	30	03.02.2014 р.
2.	«Славута»	Хмельницька область	50,00	Славутська міська рада Хмельницької області	50	07.02.2014 р.
3.	«Львівський індустріальний парк «Рясне – 2»	Львівська область	23,94	Львівська міська рада Львівської області	50	07.02.2014 р.
4.	«Індустріальний парк «Центральний»	Полтавська область	168,55	Кременчуцька міська рада Полтавської області	50	01.04.2014 р.
5.	«Індустріальний парк «Коростень»	Житомирська область	42,20	Коростенська міська рада Житомирської області	30	01.04.2014 р.
6.	«Свема»	Сумська область	92,00	Шосткинська міська рада Сумської області	39	06.06.2014 р.
7.	«Соломоново»	Закарпатська область	66,20	ТОВ «Сез-парксервіс», ТОВ «Євромотор», ТОВ «Євроавтотек», ТОВ «РІК»	30	06.06.2014 р.

№/№	Назва індустріального парку	Місцезнаходження індустріального парку	Площа індустріального парку, га	Ініціатор створення індустріального парку	Термін, на який створено індустріальний парк, рр.	Дата включення індустріального парку до Реєстру
8.	«Перший український індустріальний парк»	Київська область	105,00	ТОВ «Земельний союз»	30	09.07.2014 р.
9.	«BIONIC Hill»	м. Київ	56,74	Товариство з обмеженою відповідальністю «Біонік Девелопмент»	39	01.09.2014 р.
10.	«iPark»	Одеська область	15,99	Ставніцер Андрій Олексійович, Мушинська Валентина Костянтинівна	49	01.09.2014 р.
11.	«Індустріальний парк «Кривбас»	Дніпропетровська область	26,03	Криворізька міська рада Дніпропетровської області	30	01.09.2014 р.
12.	«Тростянець»	Сумська область	39,95	Тростянецька міська рада Сумської області	30	14.10.2014 р.

Джерело: Індустріальні парки в регіонах України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrproject.gov.ua/page/%D1%96ndustrialni-parki-v-regionakh-ukraini>; «Долина зелених інновацій» [Електронний ресурс] // ECO-invest – 2013. Режим доступу : http://www.eco-invest.org.ua/ua/present/prez28.htm#_U9tiRGM_nIU; Індустріальний парк «Соломоново» [Електронний ресурс] // Сезпарксервіс. – Режим доступу : http://www.sezparkservice.com/sps_ua/sezparkservis/iindustrial_nij_park/; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку індустріального (промислового) парку «Свема» в м. Шостці Сумської області на 2012–2015 роки» від 30 листопада 2011 р., № 1265 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1265-2011-%D0%BF>.

- орендування підготовлених виробничих площ на території індустріального парку з можливістю одержати в користування виробничі, офісні та складські площі протягом незначного періоду, ніж придбання землі з наступним самостійним здійсненням будівництва;
- надання пільг зі сплати імпортного мита за обладнання та матеріали, які не виробляються на території України;
- розподілення в межах населених пунктів житлових та виробничих територій, винесення промислових зон за межі міст;
- високий показник чисельності осіб пенсійного віку (40–50% місцевого населення), який сформувався за рахунок застосування пільгових умов виходу на пенсію спеціалістів гірничо-видобувної спеціалізації;
- низький рівень доходів та тенденції до зростання бідності населення;
- технологічна відсталість, фізичне та моральне зношення основних виробничих фондів містоутворюючих підприємств;
- низький рівень прояву підприємницької активності та неефективна спеціалізація малого підприємництва;
- криза комунальної інфраструктури, незадовільний стан благоустрою міст та дорожнього господарства, загострення проблем екологічної безпеки;
- вузький профіль спеціалізації працездатного населення та низький рівень їхньої мобільності, що призводить до посилення територіальних диспропорцій на ринку праці.

Законодавча база, орієнтована на підтримку створення і функціонування індустріальних парків в Україні, знаходиться на початковій стадії формування. Її основу становлять Конституція України [14], Цивільний кодекс України [15], Господарський кодекс України [16], Земельний кодекс України [17], Податковий кодекс України [18], Митний кодекс України [19], Закон України «Про індустріальні парки» [20], Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» [21], Концепції індустріальних парків та рішення про їх створення [22–23], інші законодавчі акти України, а також міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Відповідно до Концепції створення індустріальних (промислових) парків, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2006 р., № 447-р [22], якою було започатковано розвиток цього виду діяльності в нашій країні, визначено механізм та послідовність дій з реалізації державної політики у сфері створення та розвитку індустріальних (промислових) парків, гарантувалися широкі можливості для стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні.

Відповідно до Закону України «Про індустріальні парки» [20], індустріальний парк є «...визначеною ініціатором створення індустріального парку відповідно до містобудівної документації облаштованою відповідною інфраструктурою територією, у межах якої учасники індустріального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері промислового виробництва, а також науково-дослідну діяльність, діяльність у сфері інформації та телекомунікацій на умовах, визначених цим Законом і договором про здійснення господарської діяльності у межах індустріального парку».

Оскільки чинні нормативно-правові акти у сфері створення індустріальних парків не передбачають жодних вимог щодо підвищення рівня технологічності виробництв, які будуть розміщуватися в індустріальних парках, то ключовим фактором, спрямованим на розвиток наукомістких та високотехнологічних виробництв, має бути удосконалення вітчизняного законодавства, що регламентує діяльність індустріальних парків і визначає правові засади їхньої державної підтримки. Адже чинні нормативно-правові акти у сфері створення індустріальних парків не передбачають жодних вимог щодо підвищення рівня технологічності виробництв, які будуть розміщуватися в індустріальних парках.

Однак в Україні існують державні програми розвитку індустріальних парків, в яких визначено заходи державної підтримки організацій та підприємств, що здійснюють діяльність на їхній території, а також передбачено надання пільг для резидентів. Так, наприклад, затверджено «Державну цільову програму розвитку індустріального (промислового) парку «Свема» в м. Шостці Сумської області на 2012–2015 роки» (постанова Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р., № 1265) [24], в якій зазначено заходи щодо створення умов розвитку цього індустріального парку (зокрема, в частині розбудови сучасної виробничої і ринкової інфраструктури для забезпечення виробництва конкурентоспроможної, високотехнологічної продукції).

Наступним прикладом може слугувати затверджена «Програма створення індустріальних парків на території Закарпатської області на 2008–2012 роки» (рішення Закарпатської обласної ради від 12 березня 2008 р., № 487) [23], метою якої є створення та визначення перспектив розвитку індустріальних парків на території регіону, зокрема започаткування пілотних проєктів відносно створення індустріальних парків у районі м. Чоп та с. Соломоново (Ужгородський район Закарпатської області).

Також розроблено концепції зі створення та функціонування на території регіонів України 53 індустріальних парків, серед яких: «Львівський індустріальний парк «Рясне–2», «Долина», «Славута», «Індустріальний парк «Центральний», «Індустріальний парк «Коростень», «Перший український індустріальний парк», «Соломоново», «Свема» та ін.

Найбільшими серед уже діючих індустріальних парків України можна назвати КП «Індустріальний парк «Рогань» та «Індустріальний парк «Свема».

Разом з тим, відзначимо, що серед спроектованих в Україні парків більшість мають локальний характер, а їхня спеціалізація обмежується 3–4-ма видами економічної діяльності, з яких один прямо пов'язаний з наявним у регіоні великим підприємством, діяльність якого сьогодні не є ефективною. Кілька індустріальних парків, такі як «Свема», «Славута», «Чексіл», характеризуються багатопрофільною спеціалізацією і мають велике значення не лише для розвитку економіки регіону, але і розвитку окремих галузей загалом.

Незважаючи на перспективність створення та розвитку індустріальних парків існують проблеми, пов'язані з профіцитом створених потужностей, обмеженістю терміну дій пільг, низькою ефективністю роботи відносно залучення інвесторів, наявністю більш привабливих режимів економічної діяльності в сусідніх країнах. Як приклад можна навести застосування механізму відкладених платежів «Tax Incentive Finance», сутність якого полягає у тому, що держава повертає інвесторам вкладені кошти за рахунок надходжень до бюджету, одержаних унаслідок зростання податкових надходжень у регіоні. Інструментом повернення може виступати інвестиційний фонд.

Іншим напрямом є розроблення спеціальних кредитних продуктів для керуючих компаній індустріальних (промислових) парків стосовно створення та розвитку інженерної, транспортної інфраструктури, зокрема в банках з державною формою власності. Також необхідно створити більш привабливі умови кредитування керуючої компанії для будівництва споруд та приміщень на умовах застосування низьких орендних ставок для підприємств-резидентів.

Однак необхідно зазначити, що їх функціонування сприятиме посиленню інвестиційної привабливості регіонів, внутрішньому виробництву, імпортозаміщенню, залученню інвестицій у реальний сектор економіки, створенню нових робочих місць, а також збільшенню експортного потенціалу.

Популярними видами промислової діяльності в рамках діючих парків є деревообробка (виробництво меблів), виробництво будівельних матеріалів, машинобудування та хімічна промисловість. Зазвичай вітчизняні індустріальні парки орієнтуються на залучення підприємств із 3–4 видами економічної діяльності, серед яких обов'язково присутні найбільш розвинені у регіоні.

Ключовим мотивом їх заснування є намагання місцевих органів влади підвищити інвестиційну привабливість регіону задля створення нових робочих місць та підвищення доходів населення. При цьому законодавчо проголошена мета сприяння розвитку пріоритетних галузей залишається для ініціаторів заснування індустріального парку та місцевої влади другорядним питанням. Практично усі індустріальні парки в Україні належать до типу Greenfield, тобто передбачають будівництво інфраструктури «з нуля». Це не завжди виправдано, оскільки в країні існує багато промислових зон з інфраструктурою, яку можна рекультивувати, відновити та використати за призначенням.

Одним зі стимулюючих факторів інноваційного розвитку країн Європейського Союзу є формування кластерів, які об'єднують найбільш ефективні і взаємопов'язані підприємства різних розмірів, утворюючи групу компаній, забезпечуючи конкурентні позиції на галузевому, національному та світовому ринках. Отже, *кластер* – це «ряд взаємодоповнюючих фірм (у виробничому або обслуговуючому секторах), суспільних, приватних, суспільних дослідницьких інститутів і інститутів розвитку, які зв'язані ринком праці і/або зв'язками витрати, – випуск, і/або технологічними зв'язками» [25–27].

У країнах Європейського Союзу, зокрема в таких країнах, як Бельгія, Великобританія, Данія, Італія, Нідерланди, Німеччина, Фінляндія, Франція, основи кластерної політики сформовано у Повідомленні Комісії європейських товариств «На шляху до кластерів світового рівня у ЄС: впровадження розширеної інноваційної стратегії» (2008 р.), метою якої є впровадження заходів щодо створення умов для підвищення рівня розвитку європейських кластерів та їх вихід на світовий ринок.

Кластерна політика Німеччини спрямована на реалізацію регіонального дослідницького потенціалу наукових, навчальних закладів та підприємств. За результатами проведення трьох конкурсів було обрано 15 кластерів, які на розвиток програм отримають 600 млн. євро і стільки ж повинні вкласти самостійно [28].

Не менший інтерес має досвід створення регіональних кластерів на території промислових округів в Італії (понад 200 одиниць), які є моногалузевими. Серед них вирізняють: «Арцін'яно», «Бассано-дель-Граппа», «Долина Етні», «Манцано», «Кастельфідардо», «Веченца», «Оіджо-Варалло», перевагами яких є для: адміністрації регіону – зростання чисельності зайнятих у регіоні, взаємодія з бізнесом та ін., бізнесу – розвиток кадрової інфраструктури, а також інфраструктури для досліджень та розробок, можливість успішного виходу на міжнародні ринки тощо.

Цікавим також є досвід створення кластерів на території Австрії (16 одиниць), державна політика якої направлена на розширення зв'язків між науково-дослідними інститутами та промисловим сектором [29]. За сприяння Австрійського інституту економічних досліджень та Державної консалтингової компанії створюється ділова інфраструктура, розвиваються промислові мережі і формуються кластери. Найбільш відомим є «Віденський діловий центр», який об'єднав дослідницькі інститути, промислові концерни навколо університету з потужною науковою базою у сфері біотехнологій. У кластері зайнято 51 тис. осіб, співпрацюють 700 вчених, навчаються студенти, підвищують рівень кваліфікації фахівці з 40 країн [30].

Сучасна кластерна політика Франції спрямована на об'єднання підприємств, наукових лабораторій та освітніх закладів, які розташовані на певній території, мають спільну мету щодо розробки інноваційних проектів. На сьо-

годні на її території розташовано 77 діючих кластерів, з яких 7 од. мають статус міжнародного значення [28–29].

В Україні інтерес викликає досвід створення та розвитку кластерів, які одержали фінансову й іншу допомогу від іноземних партнерів. Зокрема, починаючи з 2003 р. за підтримки Департаменту міжнародного розвитку Великобританії реалізувався міжнародний проект «Розвиток приватного сектору» (Житомирська, Одеська та Харківська області). Завдяки цьому проекту було створено такі кластери: «Українська асоціація каменю», «Одеські вина», «Харківська асоціація виробників обладнання і машин», які продовжують свій розвиток [29–30].

До основних факторів, на думку А. Слонимського та М. Слонимської, які необхідні для створення кластерів на території нашої країни, необхідно віднести: зацікавленість місцевих органів влади щодо створення та розвитку кластера на цій території; наявність сучасних технологій створення; наявність у регіоні університетів чи лабораторій, які кооперуватимуть роботу з підприємствами; наявність висококваліфікованих спеціалістів та мобільність між секторами зайнятості; забезпеченість фінансовими ресурсами, у тому числі венчурними інвестиціями; наявність регіональних компаній-лідерів та ін. [30].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальшого дослідження у цьому напрямку. Здійснивши аналіз особливостей світового досвіду еволюції інноваційної сфери виробництва в країнах Європейського Союзу та в Україні, можна зазначити, що формування та розвиток нових форм інноваційної діяльності (технополіси, технопарки, індустріальні (промислові) парки, кластери та ін.) має позитивну тенденцію перспективного їх подальшого розвитку і регіональні особливості. В Україні сьогодні інтерес викликає розвиток технопарків та індустріальних парків. Основна роль технопарків полягає у формуванні технологічної бази країни, технологічному трансфері, забезпеченні конкурентоспроможності товарів і послуг.

Функціонування індустріальних парків показує, що неефективне управління, «невіршення» проблем, пов'язаних із забрудненням навколишнього природного середовища, призводить до виникнення низки соціально-економічних труднощів в регіонах країни. Інституційно-правова система розвитку відносин у сфері створення індустріальних парків повинна відображати системні зусилля з боку державних та місцевих органів влади в частині формування сприятливих адміністративних, інституціональних, організаційних та фінансових умов господарювання. Серед запропонованих змін, спрямованих на удосконалення чинних законодавчих актів, можна відзначити такі:

- щодо створення ІП: узгодження діяльності індустріальних парків з потребами технологічної модернізації та секторальними пріоритетами інноваційного розвитку; врахування наявних у регіоні інших вільних виробничих потужностей;

- щодо функціонування ІП: врегулювання питань, пов'язаних з можливим порушенням конкуренції внаслідок надання деяких податкових пільг компаніям-учасникам індустріальних парків; врегулювання питань, пов'язаних з можливим переміщенням виробничих потужностей в інші індустріальні парки після завершення терміну дій пільг з метою збереження конкурентних переваг компаній, розташованих в ІП; врахування фактора недостатньо високої ефективності роботи місцевих органів влади та керуючої компанії щодо залучення інвесторів; забезпечення процесу моніторингу та оцінювання діяльності індустріальних парків, включаючи екологічні наслідки від діяльності учасників таких парків.

Література

1. Технополис [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.grandars.ru/student/menedzhment/tehnopolisy-i-tehnoparki.html>.
2. Технополис [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pidruchniki.com/12120124/investuvannya/>.
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інших законів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3333-15>.
4. Организационные формы инновационной деятельности [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bestreferat.ru/referat-202856.html>.
5. Бовин А. А. Управление инновациями в организации / А. А. Бовин, Л. Е. Чередникова, В. А. Якимович. – М. : Омега-Л, 2008. – 124 с.
6. Костюнина Г. Технопарки в зарубежной и российской практике [Електронний ресурс] / Г. Костюнина, В. Баронов. – Режим доступу : <http://www.innovation.gov.ru/sites/default/files/>.
7. Каленюк І. С. Розвиток технопарків в Україні: історія та проблеми становлення / І. С. Каленюк, О. С. Сакун // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2011. – № 2(10). – С. 9–15.
8. Охріменко О. О. Інноваційна діяльність технопарків України: переваги та недоліки / О. О. Охріменко, А. Г. Ратошнюк // Сучасні проблеми економіки і підприємництва. – 2010. – № 5(2). – С. 63–66.
9. Дорошко О. О. Технопарки як засіб стимулювання інноваційної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=507>.

10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку проєктів із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку (національні проєкти)» від 08.12.2010 р., № 1256 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1256-2010-p>.
11. Індустріальні парки в регіонах України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrproject.gov.ua/page/%D1%96ndustrialni-parki-v-regionakh-ukraini>.
12. Індустріальні парки в Україні: проблеми становлення та перспективи розвитку : моногр. / І. Ю. Єгоров, О. М. Бойко, В. Ю. Грига ; [за наук. ред. І. Ю. Єгорова] ; НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» ; М-во екон. розвитку і торгівлі України, Наук.-дослід. екон. ін-т. – К., 2015. – 140 с.
13. Долина зелених інновацій [Електронний ресурс] // ECO-invest – 2013.– Режим доступу : http://www.eco-invest.org.ua/ua/present/prez28.htm#U9tiRGM_nIU.
14. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141. – Режим доступу : <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
15. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
16. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, 19–20, 21–22. – Ст. 144. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
17. Земельний кодекс України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
18. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №№ 13–14, 15–16, 17. – Ст. 112. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
19. Митний кодекс України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – №№ 44–45, 46–47, 48. – Ст. 552. – Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
20. Закон України «Про індустріальні парки» від 21.06.2012 р., № 5018-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5018-17>.
21. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 р., № 3038-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>.

22. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції створення індустріальних (промислових) парків» від 1 серпня 2006 р., № 447-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/447-2006-%D1%80>.
23. Рішення Закарпатської обласної ради «Про Програму створення індустріальних парків на території Закарпатської області на 2008–2012 роки» від 12 березня 2008 р., № 487 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ZA080078.html.
24. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку індустріального (промислового) парку «Свема» в м. Шостці Сумської області на 2012–2015 роки» від 30 листопада 2011 р., № 1265 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1265-2011-%D0%BF>.
25. Андрусів У. Я. Поняття «кластер» та його різноманітність трактування у працях зарубіжних вчених [Електронний ресурс] / У. Я. Андрусів. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/20111222/5_andrusiv.php.
26. Портер М. Э. Конкуренция / М. Э. Портер. – М. : ИД «Вильямс», 2001. – 495 с.
27. Соколенко С. Інноваційні кластери – механізм підвищення конкурентоспроможності регіону [Електронний ресурс] / С. Соколенко. – Режим доступу : <http://www.ucluster.org/sokolenko/2008/07/innovacijny-klastery-mexanzm-pidvyshhennya-konkurentospromozhnosti-regionu/>.
28. Слонимский А. А. Научно-инновационные кластеры и технологические платформы: вопросы партнерства и государственной поддержки / А. А. Слонимский, М. А. Слонимская // Наука та наукознавство. – 2015. – № 1. – С. 23–43.
29. Шовкалюк В. Організаційні форми управління інноваційними кластерами [Електронний ресурс] / В. Шовкалюк. – Режим доступу : <http://www.eep.org.ua/files/2009>.
30. Зарубежный опыт государственной поддержки инновационных малых и средних предприятий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kfpp.ru/analytics/material/innovation.php>.